

їх ліцензований обсяг достатній для того, щоби щорічно випускати 38 624 бакалаври та 36 135 спеціалістів і магістрів. Тож у Звіті справедливо ставиться під сумнів доцільність такої кількості юристів.

У висновках до зазначеного звіту зауважується, що можна визначити певні істотні ознаки, що відрізняють підходи до викладання права в університетах Західної Європи від підходів, які застосовують у вищих навчальних закладах України. Це, у першу чергу, відсутність окремих законів щодо вищої юридичної освіти (однак загальний порядок надання освітніх послуг поширюється і на надання послуг у сфері юридичної освіти). Крім того, на відміну від України інші досліджувані країни мають тривалі традиції та беруть активну участь у процесах глобалізації освіти, яка розпочалась у 50-ті роки ХХ сторіччя, та у глобалізації у сфері юстиції і відповідно юридичної освіти. У зв'язку з вищевикладеним висловимо власні міркування щодо основних напрямків удосконалення вищої юридичної освіти: по-перше, це розробка та затвердження галузевих стандартів вищої юридичної освіти; по-друге, оптимізація кількості юридичних вищих навчальних закладів; по-третє, інтеграція ВІО України до європейського освітнього простору.

*Л. В. Бринцева, канд. юрид. наук,
асистент кафедри адміністративного
права*

КОГО ГОТУЮТЬ ЗА БОЛОНСЬКОЮ СИСТЕМОЮ: КВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЧИ ДИПЛОМОВАНИХ СПЕЦІАЛІСТІВ?

Україна приєдналася до Болонського процесу 19 травня 2005 року і зобов'язалася внести відповідні зміни в національну систему освіти та приєднатися до роботи над визначенням

пріоритетів у процесі створення єдиного європейського простору вищої освіти до 2010 року.

Як і іншим країнам пострадянського простору, Україні дісталась у спадок радянська система освіти (до речі, найкраща у світі). Звичайно, з плином часу назріла необхідність проведення певних реформ у сфері освіти. Але чи потрібно ці реформи проводити шляхом заміни у цілому перевіреної часом системи на зовсім нову і незвичну для нас систему освіти західного зразку? Декілька років, що минули з моменту запровадження Болонської системи, свідчать, що вона не тільки не вирішує існуючі проблеми, а й створює нові.

Найголовніша відмінність Болонської системи від нашої “радянської” полягає в універсальності останньої. Наша школа, як вища, так і середня, ніколи не були розраховані на підготовку спеціалістів вузького профілю. Людина вивчала багато предметів, які не завжди мали пряме відношення до її майбутньої професії. В результаті особа отримувала не тільки професію, а й широкий світогляд. Маючи таку базу, людина могла обирати будь-яку сферу діяльності, безболісно змінювати її і взагалі почуватися вільно в умовах швидких змін кон’юнктури ринку. У Болонській системі акцент робиться на вузьку спеціалізацію. От і починають виникати питання, чи потрібно залишати в обов’язковій шкільній програмі твори Толстого і Достоевського.

Болонська система не дає цілісності освіти навіть на рівні окремого курсу. ECTS передбачає, що іспити фактично скасовуються, а замість них студент має набрати певну кількість балів протягом семестру, поступово, за кожну тему окремо. Розрахунок при цьому робиться виключно на короткострокову пам’ять. Проте цінність іспиту в тому і полягає, щоб інтегрувати курс, дати його розуміння у цілому. Саме таке комплексне розуміння предмета втрачають студенти (причому кращі студенти), які отримують “автомати”. Кредитно-модульна система допускає можливість отримання так званих “кредитів” фрагментарно, за деякі теми курсу. У підсумку студент може отримати оцінку “добре”, але при цьому зовсім не мати уявлен-

ня про предмет у цілому. Як наслідок, людина отримує не цілісні знання з певних дисциплін, а розрізнені, фрагментарні. Відбувається зміна пріоритетів: студенти в першу чергу прагнуть отримати не фундаментальні знання, а більшу кількість балів.

Ще одне важливе питання стосується можливості студентів обирати курси та викладачів. Особисто у мене викликає здивування, що майбутні юристи можуть обирати, вивчати їм на першому курсі логіку та економіку чи ні. А потім викладачі на старших курсах замість викладання свого курсу вимушені пояснювати, чим відрізняються “рід” і “вид”. Стосовно ж можливості обирати викладача, то очевидно, що студент піде шляхом найменшого опору. Які курси він обере? Найпростіші. І не буде він обирати курси, де високі вимоги у викладача. Звичайно, серед студентів є й ті, які прагнуть отримати знання, але, на жаль, таких одиниці. Отже, Болонська система буде витіснити найбільш вибагливих професорів, знижуючи у цілому рівень освіти. Це підтверджується, зокрема, проведеним серед студентів Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого” опитуванням, які викладачі їм більше подобаються і які якості вони у них цінують. Прикро, що на перших місцях – молоді аспіранти, а серед найголовніших якостей такі, наприклад, як почуття гумору.

Неоднозначну оцінку викликає і система оцінювання знань студентів за допомогою тестів. Наскільки західні зразки можуть бути пристосовані до нашої дійсності? Адже вітчизняної бази для запровадження тестової системи не було. Тест передбачає автоматизм – обрання правильної відповіді. Навіть якщо студент обрав правильний варіант, це не означає, що він володіє знаннями, оскільки він міг би і не відповісти взагалі на питання, якщо б у нього не було варіантів. Не говорячи вже про те, що відповідь можна й угадати. За умови тестової системи оцінки знань страждають творчі студенти, яких така система іноді вводить в оману. Застосовувати тестування доцільно для виявлення прогалин у знаннях студентів з метою їх подальшого

усунення, але ніяк не для остаточної оцінки їх знань. Крім того, існує і суто організаційна проблема тестування, яке проводиться не в комп'ютерному класі протягом обмеженого часу і без підручників та інших матеріалів під партою, а викладачем на семінарі.

Це далеко не всі питання, які викликає запровадження Болонської системи в нашій країні. Але і ті, що були висвітлені, свідчать, що слід виважено підходити до іноземного досвіду і в будь-якому разі не запозичувати чужої системи повністю, вбираючи не тільки її позитивні, а й негативні риси. Тим більше, що Болонський процес не передбачає створення ідентичних систем освіти у різних країнах – він призначений лише для зміцнення взаємозв'язків та покращення взаєморозуміння між різними освітніми системами. А це можливо зробити і не знищуючи те позитивне, що ми все ще маємо. Слід ошадливо ставитись до того, кращого, що ми дістали у спадок від “радянської” системи освіти. У кінцевому рахунку варто визначитися, хто нам потрібен: кваліфіковані працівники чи дипломовані спеціалісти.

О. О. Конопельцева, канд. юрид.
наук, асистент кафедри трудового
права

ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Від розуміння сутності самостійної роботи залежить ефективність усього навчального процесу у вищих навчальних закладах. Ті знання, які студент здобув самостійно, завдяки власному досвіду, будуть насправді міцні. Оскільки в процесі викладення навчального матеріалу засвоюється 15 відсотків інформації, що сприймається на слух, 65 відсотків – через слух і зір. Якщо навчальний матеріал опрацьовується власноруч, са-